

กรมป่าไม้

เอกสารประกอบการฝึกอบรม หลักสูตร

“การขยายพันธุ์และการปลูกผักหวานป่า เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง”

๑๕ - ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ศูนย์เมล็ดพันธุ์ไม้ภาคเหนือ ตำบลบ้านหวด อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
กลุ่มงานวนวัฒนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารประกอบการฝึกอบรม หลักสูตร

**“การขยายพันธุ์และการปลูกผักหวานป่า
เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง”**

๑๕ - ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ศูนย์เมล็ดพันธุ์ไม้ภาคเหนือ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาร จังหวัดลำปาง
กลุ่มงานวนวัฒนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำนำ

เอกสารเรื่อง “การปลูกและการขยายพันธุ์ผักหวานป่า” ที่ท่านถืออยู่ในมือเล่มนี้ คณะผู้จัดทำได้เรียบเรียงขึ้นจากประสบการณ์ ด้านการปลูกและขยายพันธุ์ผักหวานป่าที่ได้ดำเนินการโดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ไม้ภาคเหนือ ตำบลบ้านหอค อำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร “การปลูกและการขยายพันธุ์ผักหวานป่าเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เก็บไว้ใช้เป็นบันทึกแทนความจำที่อาจลืมเลือนไปหลังผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว และใช้ศึกษาหาความรู้ ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวกับผักหวานป่าเล่มอื่นๆ ซึ่งผู้อ่านอาจเห็นได้ว่าเนื้อหาแต่ละเล่มไม่เหมือนกัน จึงควรพิจารณาเลือกใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าเนื้อหาที่มีอยู่ในเอกสารเล่มนี้ไม่ได้ครอบคลุมถึงเรื่องราวทั้งหมดเกี่ยวกับการปลูกและการขยายพันธุ์ผักหวานป่า เพราะดังที่กล่าวแล้วว่าได้เรียบเรียงจากประสบการณ์เท่านั้น จึงไม่ได้กล่าวถึงวิธีการที่ดำเนินการโดยผู้ปลูกรายอื่นๆ ซึ่งท่านสามารถหาอ่านได้จากหนังสือเล่มอื่นอยู่แล้ว

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารเล่มนี้จะช่วยให้ท่านเพิ่มพูนความรู้เรื่อง ผักหวานป่า และใช้เป็นแนวทางในการปลูกผักหวานป่าให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

คณะผู้จัดทำ

“การขยายพันธุ์และการปลูกผักหวานป่า”

ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะทั่วไป ผักหวานป่าเป็นพืชในวงศ์ Opiliaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Melientha suavis* Pierre มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศไทยและประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การกระจายพันธุ์ของผักหวานป่าในประเทศไทยพบได้ในป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณในทุกภาค

ลำต้น ผักหวานป่าจัดเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง มีความสูง 6 -15 เมตร ต้นในป่าที่ไม่ถูกรบกวนโดยมนุษย์ สามารถมีลักษณะเปลาตรงได้ แต่ที่พบโดยทั่วไปมักมีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก หรือเป็นไม้พุ่ม เนื่องจากมีการหักกิ่ง เพื่อกระตุ้นให้เกิดกิ่งและยอดอ่อน เด็ดยอดเพื่อนำไปประกอบอาหาร สีของลำต้นต้นแก่มีสีน้ำตาลอ่อนถึงสีน้ำตาลอมเทา เปลือกแตกเป็นร่องลึกรูปเหลี่ยม ต้นอ่อนมีเปลือกสีเทาอ่อนมีลายเล็กๆ

ใบ ขณะเป็นใบอ่อนมีลักษณะแคบรีมีปลายแหลม ใบแก่มีสีเขียวเข้ม หนา กรอบ ส่วนรูปร่างใบ ชนิดของฐานใบและปลายใบ มีความหลากหลายมาก

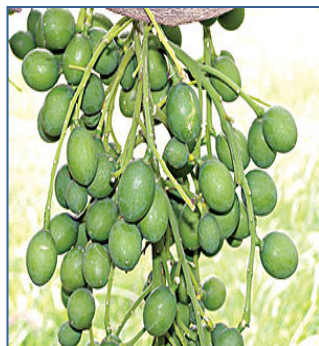
ดั่งภาพ ขนาดของใบมีตั้งแต่ขนาดเล็กเพียง 1 - 2 เซนติเมตร ไปจนถึง 15 เซนติเมตรขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์

ดอก ผักหวานมีดอกเป็นช่อแบบแยกแขนงยาวประมาณ 7 - 12 เซนติเมตร ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่แยกกัน ช่อดอกเพศเมียแตกเป็นกระจุก 20 - 50 ช่อ จากปุ่มปมบริเวณลำต้นและกิ่ง พัฒนาเป็นช่อดอกและบานเต็มที่ใน 6 สัปดาห์ ดอกพัฒนาเป็นผลเล็กๆ

ใน 8 สัปดาห์ ช่อดอกเพศผู้ แตกกระจายกระจายบนกิ่งและลำต้น มีลักษณะเป็นช่อเดี่ยว หรือ 2 - 3 ช่อ จากจุดเดียวกัน เมื่อช่อดอกพัฒนาดังกล่าวประมาณ 6 สัปดาห์ ก็จะเหี่ยวและร่วงไป

ผล การพัฒนาของผลตั้งแต่เริ่มติดผล ประมาณกลางเดือนมีนาคม จนถึงกลางเดือน เมษายน ใช้เวลาประมาณ 6 - 8 สัปดาห์ ผลแก่จะติดอยู่บนต้นประมาณ 2 - 3 สัปดาห์ กลางเดือน พฤษภาคม จะสุกงอมเต็มที่ และร่วงหล่น ลักษณะของผลเป็นผลเดี่ยว มีเมล็ดแข็งเมล็ดเดี่ยวอยู่ภายใน

เมล็ด เมล็ดฝักหวานที่ผ่านการขยี้อาเนื่อผล ออกแล้ว มีลักษณะเป็นรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 - 1.5 เซนติเมตร มีเปลือกหุ้มสีขาวขุ่น กรอบ บาง หุ้มด้านอ่อนอยู่ภายใน มีจุกอยู่ทางขั้วผล เป็นเมล็ดที่มีอายุสั้น หากทำการเก็บรักษาในถุงพลาสติกปิดแน่น เก็บไว้ในห้องเย็นจะช่วยรักษาชีวิตได้นานกว่า 10 สัปดาห์ แต่เปอร์เซ็นต์การงอกส่วนหนึ่งจะลดลง

การเก็บและการจัดการเมล็ด

การเก็บเมล็ด การเก็บเมล็ดฝักหวานป่าเพื่อนำมาใช้ขยายพันธุ์นั้นสามารถดำเนินการได้เมื่อผลเริ่มแก่ ซึ่งสังเกตได้จากสีของผลที่เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเขียวอมเหลือง โดยทั่วไปจะอยู่ระหว่างปลายเดือนเมษายนถึงกลางเดือนพฤษภาคม เนื่องจากต้นฝักหวานที่ให้ผลผลิตเมล็ดมักอยู่ในป่าลึกห่างไกลการคมนาคม หากพบว่าผลจำนวนหนึ่งมีสีเหลืองแล้ว แต่บางส่วนที่เหลืองยังมีสีเขียวอยู่สามารถเก็บได้หมด เนื่องจากเมล็ดมีการพัฒนาเต็มที่แล้ว ผลที่แก่จัดมีสีเหลืองเข้ม เมื่อเนื้อผลและเปลือกเริ่มละ เพอร์เซ็นต์การ

งอกของเมล็ดจะเริ่มลดลง หากดำเนินการล่าช้าจนผลร่วงหล่นไปแล้ว เมล็ดที่หล่นได้ต้นมีเปอร์เซ็นต์การงอกต่ำ และสูญเสียความมีชีวิตในเวลาสั้น

การจัดการเมล็ด เมล็ดที่เก็บมาได้ควรรีบดำเนินการแยกผลสีเหลืองออกจากผลสีเขียว ต้องแยกเปลือกและเนื้อผลออกจากเมล็ด การแยกเปลือกสามารถทำได้โดยใช้มือ หรือเครื่องตีเขี่ยออกจากเมล็ด การใช้มือมีข้อควรระวังคือ เนื้อฝักหวานป่าจะมียางเหนียวซึ่งมีฤทธิ์กัดมือทำให้ระคายเคืองและเป็นแผลได้

ควรใส่ถุงมือเพื่อป้องกัน การจัดการเมล็ดจำนวนมาก สามารถใช้เครื่องตีเขี่ยซึ่งใช้ในการแยกเมล็ดไม้ต่างๆ

ออกจากผลแยกเปลือกออกจากเมล็ดฝักหวานได้แต่ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง โดยปั่นด้วยเวลาสั้นมากเพียง 2 - 3 วินาทีเท่านั้น หากปั่นนานเปลือกเมล็ดซึ่งบางและกรอบจะกะเทาะแตกได้ทำให้เมล็ดเกิดความเสียหาย อย่างไรก็ตามหากเป็นผลสีเขียวเครื่องไม่สามารถตีหรือขยี้เปลือกออกได้ ต้องใช้มีดปอกออกเหมือนปอกผลไม้

เมื่อแยกเปลือกออกแล้ว ต้องแยกเนื้อผลสีเหลืองที่เกาะติดเมล็ดอยู่ออกให้หมด โดยขยี้เมล็ดด้วยทรายหยาบหรือขัดด้วยตะแกรงสาๆ ขั้นตอนนี้สำคัญมากหากไม่เอาเนื้อผลออกจะเป็น

ตัวต่อแมลงศัตรูเช่นหนอนแมลงวันกินผลไม้เข้ามากินเนื้อผลและเจาะกินเมล็ดให้เสียหาย เมื่อได้เมล็ดที่สะอาดแล้วรายเมล็ดบางๆ ในภาชนะโปร่ง เช่น ตะแกรง กระด้ง ฯลฯ ฝังลม 2 - 3 วัน ให้ผิวเมล็ดแห้ง ก่อนนำไปเพาะทันที หากจำเป็นต้องเก็บรักษามล็ดไว้ ให้บรรจุในถุงพลาสติกปิดปากถุงให้แน่นใส่ตู้เย็นช่องผัก อย่างไรก็ตามไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 1 เดือน

การปลูกผักหวานป่า

การเลือกพื้นที่ปลูก ควรเลือกพื้นที่ที่มีดินดี ไม่มีน้ำท่วมขัง ดินดีที่เหมาะสมกับการปลูกผักหวานป่า ก็เหมือนกับพืชทั่วไปคือเป็นดินร่วนปนทราย ระบายน้ำดี เช่นดินที่ ตำบลสร้างโสก อำเภอบ้านหมอจังหวัดสระบุรี ถือว่าเป็นพื้นที่ที่ดีเหมาะกับการปลูกผักหวานป่าอย่างมาก มักมีความเข้าใจผิดอยู่เสมอว่าต้นผักหวานป่าชอบดินลูกรัง เนื่องจากตามธรรมชาติมักพบในป่าโคกที่มีดินเป็นดินลูกรัง ดินดาน ดินกรวดแท้ที่จริงแล้วหากปลูกในดินลูกรังหรือดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ผักหวานจะโตช้ามาก หากปลูกในพื้นที่เหมาะสมเพียง 3 ปี ก็โตพอที่จะเก็บยอดได้แล้ว นอกจากนี้ผักหวานป่ายังชอบพื้นที่ได้รับเงาของไม้อื่นสามารถเติบโตได้เองแต่บางครั้งพบว่ามีรากเป็นกาฝากเกาะอาศัยพืชอื่น จึงสามารถปลูกแทรกตามสวนกล้วย สวนลำไย มะขามเทศ ได้ หากปลูกกลางแจ้งจำเป็นต้องมีการพรางแสง

ขั้นตอนการปลูก ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการรอดตายและการเติบโตของต้นผักหวานป่า ศูนย์เมล็ดพันธุ์ไม้ภาคเหนือได้ดำเนินการทดลองปลูกหลายวิธีตามลักษณะของต้นกล้า ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ปลูกด้วยกล้าเปลือยรากได้แก่ กล้าจากเมล็ดงอก และเหง้าอายุ 1 ปี กลุ่มที่ 2 ปลูกเป็นกล้าถุง ได้แก่ กล้าถุง อายุ 1 ปี และกล้าที่เกิดจากกิ่งปักชำ ซึ่งกล้าแต่ละลักษณะมีวิธีการเตรียมกล้า การปลูก การดูแล และข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน ซึ่งจะขอล่าวแยกในรายละเอียดของกล้าแต่ละลักษณะดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ปลูกด้วยกล้าเปลือยราก กลุ่มนี้มีจุดเริ่มต้นเหมือนกันคือเริ่มจากการเพาะเมล็ดให้งอก จากนั้นนำกล้าที่งอกไปปลูกที่อายุต่างกัน ได้แก่ ไปปลูกลงพื้นที่เลย หรือปลูกลงพื้นที่ 1 ปีแล้วขุดทำเป็นเหง้าย้ายไปปลูกที่อื่นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งวิธีการเพาะเมล็ดทำดังนี้

การเตรียมเมล็ดก่อนเพาะ นำเมล็ดที่ผ่านการผึ่งลม 2 - 3 วัน มาเพาะ โดยบ่มเมล็ดในกระสอบป่านชุบน้ำ เก็บใน

ที่ร่มและรดน้ำทุกวัน ประมาณ 3 วัน เมล็ดบางส่วนจะเริ่มปริทางด้านตรงข้ามกับข้าวผล นำเมล็ดที่ปริไปเพาะลงแปลงที่เตรียมไว้หรือลงถุงเพาะชำในกรณีที่จะปลูกโดยใช้กล้าถุง การเพาะเมล็ดทำได้โดยหั่นจุกขึ้นด้านบนและกดเมล็ดลงทราย เพราะปลายรากจะแทงออกจากเปลือกตรงรอยปริและจะได้รากตรงสะดวกต่อการปลูกในภายหลัง เพาะเสร็จแล้วกลบด้วยทรายบางๆ ให้ร่มด้วยตาข่ายพรางแสง รดน้ำทุกวัน เมล็ดที่บ่มไว้จะทยอยปริไปเรื่อยๆ ประมาณ 1 สัปดาห์ เมล็ดที่ไม่ปริหลังจากนี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นเมล็ดเสีย อย่างไรก็ตามพบว่าไม่มีความจำเป็นต้องบ่มเมล็ดก่อนเพาะก็ได้ สามารถนำเมล็ดที่ผ่านการฟุ้งลมมาเพาะลงแปลง ลงถุงเพาะชำ หรือปลูกในพื้นที่โดยตรง เมล็ดก็งอกได้ตามปกติ แต่การบ่มเมล็ดก่อนมีข้อดีมากกว่าคือ เมล็ดที่เพาะพร้อมๆ กันจะมีพัฒนาการของรากใกล้เคียงกัน เมื่อถึงเวลาย้ายปลูกก็สามารถทำได้พร้อมกันเป็นชุดๆ แต่หากเพาะเมล็ดลงแปลงเพาะโดยตรง เมล็ดที่มีรากยาวพร้อมปลูกจะอยู่กระจัดกระจายไปทั่วแปลง จำเป็นต้องคุ้ยหาไปทั่วๆ ซึ่งอาจไปกระทบกระเทือนต่อต้นที่มีรากสั้นหรือต้นที่กำลังจะงอกได้ นอกจากนี้การที่ไม่นิยมนำเมล็ดในพื้นที่โดยตรง ก็เพื่อกำจัดเมล็ดที่ไม่งอกออกไปเสียก่อน จะได้ไม่เสียพื้นที่เปล่า และเพาะลงแปลงก่อน เพื่อให้ต้นกล้าเติบโตสม่ำเสมอยิ่งขึ้น

การเตรียมแปลงเพาะ แปลงเพาะที่เหมาะสมต่อการเพาะเมล็ดผักหวานป่าควรใช้วัสดุที่เป็นทรายหยาบล้วนอาจบรรจุทรายลงในตะกร้าพลาสติกที่มีความลึกอย่างน้อย 10 เซนติเมตร หรือเตรียมแปลงถาวรก่อด้วยอิฐบล็อก ขนาดกว้างยาวตามต้องการ บรรจุทรายหยาบให้เต็มแปลงเสมอขอบด้านบน รดยาฆ่าเชื้อราและรด

น้ำให้ชุ่มก่อนนำเมล็ดผักหวานมาเพาะ

การปลูกด้วยกล้าจากเมล็ดงอก

หลังจากการเพาะเมล็ดลงแปลงประมาณ 7 วัน เมล็ดผักหวานป่าจะแทงรากออกมายาวประมาณ 1 - 2 นิ้ว ซึ่งเป็นความยาวรากที่พร้อมย้ายปลูก ใช้มือคุ้ยทรายเบาๆ เพื่อเอาเมล็ดงอกขึ้นมาใส่ในภาชนะบรรจุน้ำพอท่วมเมล็ด ทำครั้งละพอประมาณอย่ามากเกินไปเพราะอาจทำให้รากช้ำ นำเมล็ดที่งอกไปปลูกลงรูที่แทงไว้

หลังจากเพาะเมล็ดแล้ว ระหว่างรอให้เมล็ดงอกก็เตรียมพื้นที่ปลูก โดยปักหลักหมายจุดไว้ การปลูกเป็นแถวเป็นแนวช่วยให้ง่ายต่อการจัดการในภายหลัง เช่น ตรวจสอบการรอดตาย การปลูกซ่อม และการกำจัดวัชพืช

การปลูกด้วยกล้าจากเมล็ดงอกและการปลูกด้วยเหง้าจะไม่ขุดเป็นหลุมแต่ใช้วิธีแยกรากลงในรู เตรียมรูปลูกโดยใช้เหล็กขนาด 2 - 3 หุน ความยาว 50 - 70 เซนติเมตร ที่เสียบปลายให้แหลมแทงลงดินให้ลึกที่สุดเท่าที่จะแทงได้ ทำเป็นรูเล็กๆ ไว้สำหรับแยกรากผักหวานลงไป โดยทั่วไปก็จะดำเนินการไปพร้อมๆ กัน คือคนหนึ่งแทงรูอีกคนหนึ่งแยกรากผักหวานลงไป เมื่อแยงเสร็จเมล็ดผักหวานจะค้างอยู่ที่ปากรูพอดี กดเมล็ดให้จมลงเหลือโผล่พื้นดินประมาณครึ่งเมล็ด

ถึงแม้จะพบว่าการปลูกด้วยเมล็ดงอกนี้ให้ผลดีที่สุด แต่มีข้อจำกัดอยู่อย่างหนึ่งคือ จะทำได้สะดวกก็ต่อเมื่อรากยาวไม่เกิน 3 นิ้ว หากรากยาวกว่านั้นจะแทงลงรูยากและหักง่าย ช่วงฤดูปลูกด้วยวิธีนี้จึงสั้น เพียง 1 - 2 สัปดาห์ หลังการเพาะ หรือประมาณ 1 เดือน หลังเมล็ดแก่ หากช้ากว่านี้ รากที่เพาะจะยาวเกินไป จึงต้องหาวิธีอื่นมาช่วยเช่นการปลูกด้วยเหง้า และกล้าถุง

การปลูกผักหวานด้วยเหง้า

เหง้าในที่นี้หมายถึงส่วนของกล้าไม้อายุประมาณ 1 - 2 ปี ที่ถูกตัดแต่งบริเวณลำต้นและรากแขนงออกไป เหลือเฉพาะส่วนที่เป็นรากแก้วตั้งแต่เหนือคอราก 2 - 3 เซนติเมตร ลงมาประมาณ 10 - 15 เซนติเมตร มีไม้ป่าอื่นๆ บางชนิดที่นิยมปลูกโดยใช้เหง้า เช่น ไม้สักซึ่งเป็นไม้เศรษฐกิจและมีการปลูกกันอย่างแพร่หลาย สำหรับไม้สักการปลูกด้วยเหง้ามีข้อดีคือ สะดวกในการขนส่งปริมาณมาก ง่ายต่อการเข้าถึงพื้นที่ปลูกในถิ่นทุรกันดาร นอกจากนี้การปลูกด้วยเหง้ายังทำได้ง่ายและเติบโตดีกว่าการปลูกด้วยกล้าถุงอีกด้วย

วิธีการปลูกผักหวานป่าด้วยเหง้าทำโดยขุดผักหวานป่าที่ปลูกไว้อายุ 1 ปี ตัดเอาต้นและรากแขนงออกเตรียมพื้นที่ปลูกเช่นเดียวกับการปลูกด้วยเมล็ดงอก แหวงเหล็กทำรูให้ลึกใกล้เคียงกับความยาวเหง้า แหวงเหง้าลงรูโดยเอาด้านที่เป็นรากลงก่อน ใช้เหล็กแทงรอบๆ ให้ดินกลับมาชิดเหง้า รดน้ำให้ชุ่ม สำหรับผักหวานป่าการปลูก

ด้วยเหง้าถึงแม้จะทำได้ แต่พบว่าการเติบโตช้ากว่า
การปลูกด้วยกล้าจากเมล็ดดองอย่างเห็นได้ชัด
จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมถึงวิธีการดูแลให้ต้นที่ปลูก
จากเหง้ามีการเติบโตดีขึ้น หากสามารถปลูก
ฝักหวานด้วยเหง้าแล้วเติบโตดีจะช่วยแก้ปัญหาใน

เรื่องการมีเมล็ดมากเกินความต้องการแต่เมล็ดมีอายุสั้นไม่สามารถเก็บไว้ได้ ต้องปลูกให้เป็นกล้าไว้ก่อน เมื่อมี
ความต้องการหรือพร้อมปลูกในภายหลังจึงขุดไปปลูกในรูปของเหง้า

กลุ่มที่ 2 การปลูกด้วยกล้าสูง

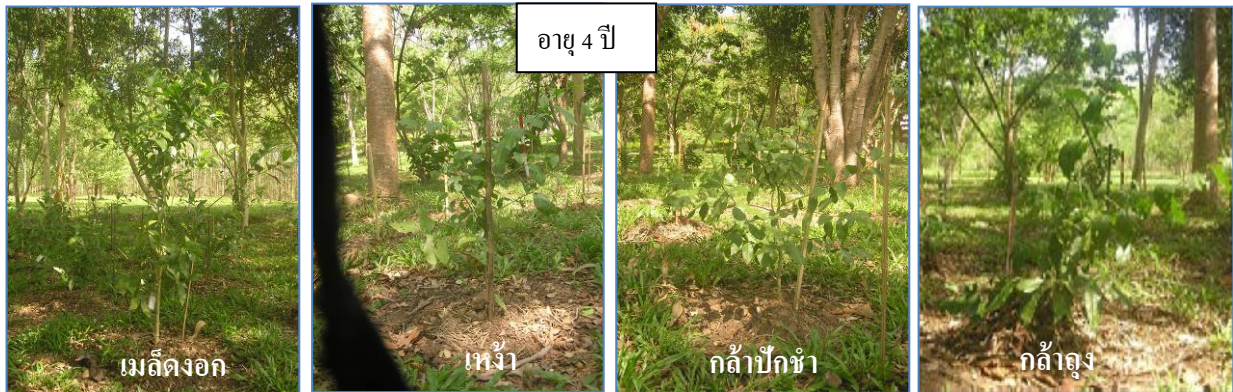
กล้าสูงฝักหวานป่าพบที่มีการเตรียมแตกต่างจากกล้าไม้ป่าทั่วไป คือเตรียมในถุงพลาสติกขาวที่ใช้เพาะ
กล้ายางพารา เพราะมีความเชื่อกันโดยทั่วไปว่าการปลูกฝักหวานป่าจะให้รอดตายต้องห้ามไม่ให้รากขาดหรือ
กระทบกระเทือนโดยเด็ดขาด ในบางครั้งถึงกับลงทุนเพาะกล้าในกระบอกไม้ไผ่แล้วปลูกไปทั้งกระบอกให้ไม้
ไผ่ย่อยสลายไปภายหลังโดยรากไม่กระทบกระเทือน แต่คงปลูกลำบากไม่น้อยทีเดียว

การปลูกฝักหวานป่าจากกล้าสูงของศูนย์เมล็ดพันธุ์ไม้ภาคเหนือ แบ่งกล้าได้เป็น 2 ลักษณะคือกล้าเพาะ
จากเมล็ดที่เพาะในถุงยางพารา และกล้าจากกิ่งปักชำซึ่งเลี้ยงในถุงเล็กขนาด 2 X 6 นิ้ว วิธีการปลูกหลังจากเลือก
จุดปลูก และปักหลักแล้ว ทำโดยขุดหลุมลึกประมาณ 20 - 30 เซนติเมตร ค่อย ๆ ใช้มีดกรีดข้างถุง แกะถุงออก

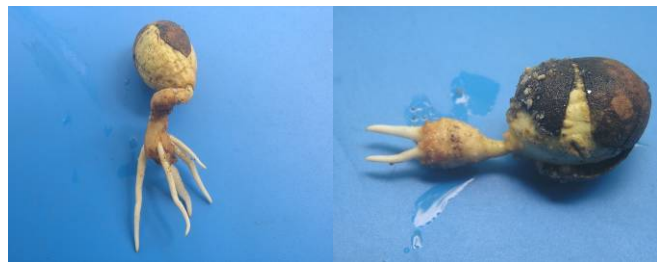

ระวังไม่ให้รากขาด กลี่ยดินที่มีส่วนผสมของ หน้าดิน:ขี้เถ้าแกลบ:แกลบดิบ อัตราส่วน 3:1:1 แทนดินเดิม ลงกลบจนเต็มหลุมใช้เท้าเหยียบดินให้แน่น ก่อนรดน้ำให้ชุ่ม

ถึงแม้จะพบว่ามิกล้าฝักหวานขายในรูปกล้าอยู่โดยทั่วไป แต่เมื่อนำมาทดลองปลูกเทียบกับการปลูกวิธีอื่นๆ พบว่ากล้าจากเมล็ดดิบโตช้าใกล้เคียงกับการปลูกจากเหง้า แต่ช้ากว่ากล้าจากกิ่งปักชำ แต่ทั้งหมดนี้โตช้ากว่าที่ปลูกจากกล้าเมล็ดงอก

จากการที่กิ่งปักชำที่ตัดขาดออกมาจากต้นแล้วสามารถชักนำให้เกิดรากได้ (ดังจะแสดงรายละเอียดในหัวข้อการขยายพันธุ์ด้วยการปักชำ) แสดงว่าในขณะที่ปลูกหากมีรากกระทบกระเทือนหรือขาดหายบ้างก็ไม่ใช่ว่าสาเหตุหลักที่ทำให้กล้า

ฝักหวานปาดตายได้ มีหลายครั้งที่พบว่าเมื่อรากเก่าขาดไปรากใหม่ก็พัฒนาขึ้นมาแทนที่ได้ แต่เป็นที่น่าสนใจที่สาเหตุการตายของกล้าฝักหวานป่าส่วนใหญ่เกิดจากการดูแลแปลงปลูกที่ไม่ถูกต้องมากกว่า

การดูแลแปลงปลูกฝักหวานป่า

การรดน้ำ เมื่อปลูกพืชชนิดใด ๆ ก็ตาม สิ่งแรกที่ผู้ปลูกนึกถึงเกี่ยวกับการดูแลคือการรดน้ำ แต่สำหรับฝักหวานป่าวิธีการให้น้ำเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง แยกตามวิธีการปลูก ถ้าปลูกด้วยเมล็ดงอก ซึ่งตรงกับฤดูฝน ดินขณะปลูกค่อนข้างเปียก หากดินแห้งจะแทงหลักไม่ลง ดังนั้นเมื่อปลูกเสร็จไม่มีความจำเป็นต้องรดน้ำเลย การรดน้ำ

ในฤดูฝนอาจเป็นผลเสียด้วยซ้ำไป เพราะปลายรากอ่อนๆจะเน่าได้ง่ายมากถ้าดินแฉะ สำหรับวิธีการปลูกด้วยเหง้าและกล้าสูง การปลูกในระยะแรกหากไม่มีฝนต้องให้น้ำเพื่อป้องกันการเหี่ยวเฉา แต่ถ้าฝนตกชุกหรือให้น้ำทุกวันแล้วพบว่ากล้าผักหวานที่ปลูกแสดงอาการเน่า ให้สันนิษฐานว่าน้ำมากเกินไป ทดลองเหยียบดินรอบๆ ต้นดู จะพบว่าดินแฉะและอมน้ำ หากไม่รีบแก้ไขรากจะเน่าและตายในที่สุด วิธีแก้ไขให้ทำโดยนำดินแห้งมาทับดินที่แฉะและเหยียบอัดเพื่อให้หน้าส่วนเกินถูกขับออกมา และป้องกันไม่ให้น้ำท่วมขังอีกก็ช่วยได้ ปริมาณน้ำที่น้อยเกินไปก็เป็นสาเหตุการตายเช่นกัน การรดน้ำสัปดาห์ละ 2 ครั้งในฤดูแล้งก็เพียงพอต่อความต้องการของผักหวานป่า

การใส่ปุ๋ย อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กล้าผักหวานตายคือการใส่ปุ๋ย จนมีความเชื่อผิดๆว่าการปลูกผักหวานป่าห้ามใส่ปุ๋ย ซึ่งแท้ที่จริงแล้วผักหวานป่าก็เหมือนพืชชนิดอื่นที่ต้องการธาตุอาหารในการเติบโต แต่การใส่ปุ๋ยในปริมาณมากเกินไป ย่อมทำให้พืชทุกชนิดตาย โดยเฉพาะแต่ผักหวานป่าเท่านั้น เทคนิคการใส่ปุ๋ยผักหวานป่าให้เห็นผลชัดเจนพบว่าควรใส่ในช่วงที่ผักหวานกำลังผลิยอดใหม่ ผักหวานป่าจะดูดธาตุอาหารไปบำรุงยอดนั้น ให้พัฒนาเป็นกิ่งและใบที่มีขนาดใหญ่และแข็งแรง แต่ถ้าใส่ปุ๋ยในช่วงที่ใบมีการพัฒนาเป็นใบแก่แล้วจะไม่เห็นการตอบสนองแต่อย่างใด และที่ต้องจำให้ขึ้นใจคือใส่น้อยๆ ไม่เกิน 1 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 1 บัว รดให้ชุ่ม ถ้าใส่มากเกินไปจะสังเกตได้ว่ายอดจะเหี่ยว

การพรวนดินและกำจัดวัชพืช จากความจริงที่พบว่ารากผักหวานงอกใหม่ได้ ดังนั้นการพรวนดินและกำจัดวัชพืชจึงสามารถใช้ขอบ เสียม พรวนดินให้ร่วนซุยได้ตามปกติ แต่การพรวนดินอาจก่อปัญหา หากมีฝนตกชุกจนดินที่พรวนอุ้มน้ำมากจนอึดตัวเป็นแอ่งโคลน รากผักหวานป่าก็จะเน่าได้ง่ายเท่านั้นเอง

การกำจัดศัตรูพืช ผักหวานป่าสามารถอยู่รอดได้ในสภาพธรรมชาติค่อนข้างลำบาก เพราะมีแมลงศัตรูรบกวนตั้งแต่ยังไม่งอกจากเมล็ด ผลสุกที่หล่นจากต้นเป็นอาหารของสัตว์ป่า เมื่อสัตว์ป่าถ่ายออกมาเมล็ดจะยังอยู่และได้ปุ๋ยจากมูลสัตว์ช่วยให้เติบโตได้ สัตว์ป่าจึงไม่ถือว่าเป็นศัตรู นอกจากเป็นอาหารของสัตว์ป่าแล้วยังมีหนอน

แมลงวันผลไม้ ที่ชอบกินเนื้อผลและขนไชไปถึงเนื้อเมล็ดด้วย ทำให้ไม่สามารถงอกได้ ส่วนเมล็ดที่เหลือรอดและงอกออกมาได้แล้ว ยังมีศัตรูที่สำคัญคือหอยทากที่กัดกินต้นอ่อนรวมถึงรากอ่อน ต้องล่อด้วยเหยื่อพิษ ศัตรูในช่วงการเจริญเติบโต จะเป็นหนอนกาแฟเจาะลำต้น อาการที่แสดงออกคือใบผักหวานที่อยู่เหนือรอยเจาะขึ้นไปจะเหี่ยว เมื่อหักลำต้นจะพบหนอนอยู่กลางลำต้น หนอนชนิดนี้ไม่ทำให้ถึงตายแต่ทำให้ต้นหัก มีหนอนอีก

ชนิดหนึ่งเจาะยอดอ่อน พบระบาดในช่วงเดือนพฤศจิกายน ขณะที่การแตกยอดอ่อนตามธรรมชาติยังไม่มี การเร่งให้ยอดออกก่อนฤดูในเดือนนี้จึงไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะจะโดนหนอนเจาะยอดหมด หนอนม้วนใบเป็นศัตรูอีกตัวหนึ่งที่ก่อปัญหา หนอนชนิดนี้จะไม่กินใบแต่จะชักใยดึงเอาใบมาสร้างรังและห่อตัวไว้ ทำให้ลดพื้นที่ในการสังเคราะห์แสง เช่นเดียวกับด้กัแตนที่กินใบเป็นอาหาร มดแดงอาศัยใบไม้สร้างรัง รวมทั้งใบผักหวานป่าด้วย เมื่อสร้างรังเสร็จเย็บมดแดงมีฤทธิ์เป็นกรด กัดใบจนไหม้กรอบ นอกจากนี้มดแดงยังกัดดอกและเย็บใส่ดอกจนไหม้ทำให้ไม่ติดผล อย่างไรก็ตามการกำจัดแมลงศัตรูเหล่านี้ ไม่ควรใช้สารเคมี เพราะจะทำให้ยอดผักหวานมีสารพิษปนเปื้อน ถ้าพบสามารถกำจัดด้วยมือได้ เพราะไม่พบว่าการระบาดรุนแรง

การคลุมโคนต้น เพื่อช่วยให้ดินชุ่มในฤดูแล้ง การคลุมโคนต้นด้วยเศษไม้ใบหญ้า หรือฟางข้าว ช่วยลดระเหยการให้น้ำในฤดูแล้ง เมื่อเศษพืชย่อยสลายจะเพิ่มธาตุอาหารและจุลินทรีย์ในดินอีกทางหนึ่ง

การพรางแสง ดังที่กล่าวแล้วว่าผักหวานป่าเป็นพืชต้องการร่มเงาของไม้อื่น หากปลูกในที่โล่งแจ้ง การพรางแสงประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ด้วยตาข่ายเป็นเรื่องจำเป็นในระยะ 2 - 3 ปีแรก ของการปลูก เมื่อผักหวานโตพอแล้วก็ไม่จำเป็นต้องทำต่อไป

การปลูกพืชพี่เลี้ยง เนื่องจากผักหวานป่าต้องการร่มเงาในช่วงแรกของการเติบโต และรากผักหวานป่าอาจใช้ประโยชน์จากการเป็นกาฝากพืชข้างเคียง จึงนิยมปลูกพืชพี่เลี้ยงให้ผักหวานป่าเมื่อเริ่มปลูก เช่นที่จังหวัดสกลนครใช้กล้วย กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยเล็บมือนาง ต้นกล้วย กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยเล็บมือนาง ทดลองใช้ผักเป็ดแดง พบว่ามีส่วนช่วยให้กล้วยผักหวานเติบโตดีขึ้น อย่างไรก็ตามผักหวานป่าสามารถมีชีวิตรอดและเติบโตได้โดยไม่มีพืชพี่เลี้ยง

การตัดแต่งกิ่ง เพื่อกระตุ้นให้แตกยอดใหม่ การตัดยอดและรูดใบเป็นวิธีที่นิยมทำกันโดยทั่วไป นอกจากนี้การตัดแต่งกิ่งจะช่วยสร้างทรงพุ่มให้มีกิ่งดก ต้นเตี้ย และง่ายต่อการเก็บยอด อาจจะมีวิธีดูอื่นๆ ที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตยอด เช่นการเร่งด้วยฮอร์โมน ซึ่งต้องทำการศึกษาวิจัยกันต่อไปถึงชนิด ความเข้มข้น และวิธีการใช้ที่เหมาะสม

การขยายพันธุ์ด้วยวิธีไม่อาศัยเพศ

ถึงแม้ว่าวิธีการขยายพันธุ์ผักหวานป่าที่ได้ผลดีที่สุดในปัจจุบันคือ วิธีการเพาะเมล็ด และการปลูกผักหวานป่าในปัจจุบันเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ได้จากการปลูกด้วยเมล็ด แต่การขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดก็มีปัญหา เพราะเมล็ดค่อนข้างหายาก เนื่องจากจำนวนต้นที่ผลิตเมล็ดมีจำนวนน้อย ต้นผักหวานส่วนใหญ่ถูกตัดเพื่อเก็บยอดจนแทบไม่เหลือต้นใหญ่ที่ออกผลได้ และต้นที่เหลือส่วนหนึ่งยังเป็นต้นตัวผู้อีกด้วย ดอกอ่อนและผลอ่อนนิยมนำมาเป็นอาหารทำให้จำนวนผลที่จะเหลือเป็นผลแก่ลดลง นอกจากนี้ยังพบว่าเมล็ดผักหวานมีอายุการเก็บสั้นมาก ระยะเวลาในการเพาะปลูกจึงจำกัดอยู่ที่ปลายเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมเท่านั้น

การขยายพันธุ์ด้วยวิธีไม่อาศัยเพศจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้ ถึงแม้จะมีรายงานการขยายพันธุ์ด้วยวิธีอื่น ๆ บ้าง เช่น การตอน การตัดชำราก และการสักราก แต่พบว่ามีเปอร์เซ็นต์การออกรากต่ำมาก และใช้เวลานานไม่น้อยกว่า 4 เดือน จึงจะออกราก รวมทั้งจำนวนกิ่งที่ได้ก็น้อย เนื่องจากต้นแม่พันธุ์หายาก การขยายพันธุ์ด้วยการปักชำผักหวานป่าด้วยกิ่ง เป็นวิธีที่ง่ายกว่า ใช้ขนาดกิ่งเล็กกว่า การตอนกิ่งและสักราก ในปริมาณต้นที่จำกัดการปักชำจะสามารถผลิตจำนวนต้นกล้าได้มากกว่า

การปักชำมีประโยชน์ทำให้การผลิดกล้าง่ายขึ้น และได้ปริมาณมากขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว และไม่จำกัดเวลาเฉพาะช่วงที่มีเมล็ด การปลูกผักหวานป่าจะทำให้ง่ายขึ้น และเพิ่มพื้นที่ปลูกได้อย่างรวดเร็ว สามารถส่งเสริม

เป็นพืชเศรษฐกิจได้ เพิ่มช่วงเวลาในการปลูกได้นานขึ้น การขยายพันธุ์วิธีนี้สามารถคัดเลือกสายพันธุ์ที่ปลูกง่าย โตเร็ว มียอดดก และรสชาติดี มาใช้ในการปลูก

การขยายพันธุ์ด้วยการปักชำ

ในการขยายพันธุ์ด้วยการปักชำผักหวานป่า ก็เช่นเดียวกับพืชอื่นๆ ความสำเร็จจะประเมินจากการแตกรากของกิ่งปักชำ ความสำเร็จของการปักชำขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักๆ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับต้นแม่
2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกิ่งปักชำ
3. ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทั้งขณะที่ดูแลต้นแม่และขณะปักชำ

ปัจจัยเกี่ยวกับต้นแม่ ที่อาจมีผลต่อความสำเร็จของการปักชำ ได้แก่ อายุกิ่ง สายพันธุ์ และชนิดของกิ่ง พบว่า ผักหวานป่าสามารถเก็บกิ่งมาปักชำได้ตั้งแต่อายุ 1 ปี จนถึงกิ่งที่เก็บจากป่า อายุมากกว่า 10 ปี แต่ต้นที่มีอายุมากขึ้นความสามารถในการแตกรากของกิ่งปักชำจะลดลง กิ่งที่เก็บจากต้นแม่คนละต้นถึงแม้ว่าจะมีอายุเท่ากัน เปรอร์เซ็นต์การแตกรากต่างกันด้วย กิ่งเพศลาคที่มีใบติดดีกว่ากิ่งแก่สีน้ำตาล

ผักหวานยอดเหลือง

การคัดเลือกต้นพันธุ์ การที่เราสามารถคัดเลือกต้นพันธุ์ตามที่ต้องการได้ เป็นข้อได้เปรียบของการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศต่อการขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด ต้นพันธุ์ที่จะคัดเลือกสำหรับมาปักชำผักหวานป่า ต้องคำนึงถึงการใช้ประโยชน์คือใช้ยอดมาประกอบอาหาร การมียอดดก แตกยอดได้หลายรอบต่อปี ควรจะเป็นข้อพิจารณาหนึ่งที่น่ามาใช้คัดเลือก ในบางท้องถิ่น นิยมรับประทานผักหวานยอดเหลือง มากกว่ายอดเขียว เพราะว่ามีรสชาติหวานหอมกว่า การพิจารณาเลือกต้นยอด

เหลืองมาขยายพันธุ์ก็จะได้รสชาติดีกว่าต้นยอดเขียว ดังที่กล่าวแล้วว่าความสามารถในการแตกรากของแต่ละต้นไม่เท่ากัน การปักชำกิ่งโดยการแยกต้นขณะปักชำ จะทำให้รู้ความสามารถในการแตกรากของกิ่งแม่พันธุ์นั้นๆ ในภายหลังก็ใช้เป็นข้อกำหนดในการเลือกต้นพันธุ์ได้ด้วย ต้นต่อที่แก่ขึ้นกิ่งปักชำก็แตกรากได้น้อยลง ดังนั้น อายุต้นพันธุ์ที่น้อยกว่าจะดีกว่าต้นพันธุ์ที่แก่

การเลือกกิ่ง กิ่งที่มีใบติดและมีเปลือกสีเขียว ดีกว่ากิ่งสีน้ำตาลที่ใบร่วงแล้ว ส่วนของกิ่งบริเวณปลายยอด และส่วนที่อยู่ถัดมาไม่มีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามฤดูกาลที่เหมาะสม คือตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือน

กันยายน ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน เป็นตัวกำหนดอายุกิ่งโดยอัตโนมัติ คือเป็นกิ่งเพศลาค ไม่อ่อนและไม่แก่เกินไป ส่วนของกิ่งไม่ว่าจะเป็นส่วน โคนหรือส่วนปลายก็สามารถแตกรากได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม พบว่ากิ่งที่อ่อนเกินไป เช่น กิ่งที่เก็บเดือนมีนาคม-เมษายน และกิ่งที่แก่เกินไป เช่นกิ่งที่เก็บเดือนตุลาคม

ไม่สามารถปักชำได้ อย่างไรก็ตามความไม่สำเร็จของการปักชำในช่วงดังกล่าวอาจไม่ได้เกิดจากปัจจัยเรื่องอายุกิ่งเพียงอย่างเดียว มีแนวโน้มว่า อาจจะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศที่หนาวจัดและ ร้อนจัดในช่วงเวลานั้นก็ได้

ปัจจัยที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกิ่งปักชำ การปฏิบัติต่อกิ่งมีเป้าหมายที่สำคัญ เพื่อรักษาให้กิ่งปักชำมีชีวิตรอดก่อนที่จะปักลงวัสดุชำ และมีศักยภาพพอจะ สร้างรากใหม่ได้โดยไม่ตายไปเสียก่อน ในพืชต่างๆ ไป ทำโดยเลือกกิ่งที่เหมาะสม ตัดกิ่งในขณะที่อากาศเย็น เช่นตอนเช้าตรู่หรือหลังฝนตก ดูแลกิ่งที่ตัดแล้วไม่ให้เหี่ยวเฉา เช่น แช่น้ำ กรอบถุง ห่อหนังสือพิมพ์ เก็บในร่ม ชุบฮอร์โมน ใส่ยากันเชื้อรา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พืชแต่ละชนิดก็มีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะ สรีระของพืชนั้นๆ

การเตรียมกิ่งปักชำ ทำการตัดกิ่งชำซึ่งใช้ได้ทั้งส่วนที่เป็นปลายกิ่งและถัดลงมา ตัดแต่งให้มีความยาวประมาณ 15 - 20 เซนติเมตร มีใบติด 2 - 4 คู่ กิ่งที่ตัดยาวแตกรากดีกว่ากิ่งที่ตัดสั้น ไม่มีความจำเป็นต้องตัดใบออกครึ่งใบเพราะใบผักหวาน ป่าไม่ให้ยวบยาวย การเหลือใบไว้เต็มใบช่วยให้กิ่งปักชำแตกรากได้ดีกว่าอีกด้วย เหลือโคนกิ่งให้มีส่วนสำหรับปักลงใน วัสดุปักชำประมาณ 3 - 5 เซนติเมตร ระหว่างการตัดแต่งกิ่ง แช่กิ่งปักชำในน้ำเพื่อรักษาความสดของกิ่งตลอดเวลา ไม่ควรมัด กิ่งรวมกันเป็นมัดๆ เพราะใบผักหวานกรอบ แตก และฉ่ำง่าย การแช่ในฮอร์โมน IBA ที่ความเข้มข้น 100 - 200 ppm นาน 20 นาที ช่วยให้กิ่งปักชำแตกรากได้ดีขึ้น แต่ถ้าไม่ใช้ฮอร์โมนเลยก็แตกรากได้

ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่จะมีผลต่อการแตกรากของพืชชนิดต่างๆ ได้แก่ ความชื้น อุณหภูมิ แสง วัสดุปักชำ และการดูแล การที่จะปักชำให้ประสบความสำเร็จต้องควบคุมสภาพแวดล้อมเหล่านี้ให้เหมาะสมกับความต้องการของพืชแต่ละชนิด ความชื้นมีความสำคัญทั้งความชื้นที่อยู่ในวัสดุชำ ความชื้นของอากาศรอบกิ่งปักชำ ซึ่งควบคุมได้โดยการสร้างกระโจมพลาสติก และความชื้นของอากาศโดยรอบ ความชื้นที่เหมาะสมควรสูงกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เดียวกันต้องควบคุมอุณหภูมิให้ต่ำกว่า 30 °C ซึ่งทำได้ด้วยการพรางแสงหรือตั้งกระโจมไว้ได้ร่มเงาไม้ อย่างไรก็ตามขณะปักชำ แสงก็มีอิทธิพลต่อการแตกราก จึงต้องให้กิ่งปักชำได้รับแสงบ้าง การลดอุณหภูมิโดยพรางแสงที่มากเกินไปจะมีผลทางลบต่อการแตกรากของกิ่งปักชำ นอกจากการดูแลเพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมดังกล่าวแล้ว ยังต้องดูแลสภาพของกิ่งปักชำ เพื่อกำจัดแมลงศัตรูและเก็บกิ่งที่เน่าเพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อโรคด้วย

สภาพแวดล้อมในการปักชำ กิ่งปักชำที่แช่ฮอร์โมนแล้ว นำไปปักชำลงในถุงพลาสติกขนาด 2 x 6 นิ้ว ที่บรรจุวัสดุปักชำซึ่งเป็นส่วนผสมของดิน แกลบดิบ และขี้เถ้าแกลบ ในอัตราส่วน 3:1:1 โรยทรายหยาบทับบนหน้าวัสดุปักชำหนาประมาณ 1 เซนติเมตร เรียงถุงเป็นแถว แถวละ 10 ถุง รดน้ำวัสดุชำให้ชุ่มและรดยาฆ่าเชื้อราก่อนการปักชำกิ่ง 1 ครั้ง และหลังการปักชำกิ่งอีก 1 ครั้ง ก่อนครอบแปลงปักชำทั้งหมดด้วยกระโจมพลาสติกขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร สูง 80 เซนติเมตร ความยาวเท่ากับแปลงปักชำพอดี กระโจมนี้ตั้งอยู่ภายในเรือนเพาะชำใหญ่ที่มีการพรางแสงด้วยตาข่ายสีดำพรางแสง 50 เปอร์เซ็นต์ ทำการควบคุมอุณหภูมิรอบกิ่งปักชำให้ต่ำกว่า 30 °C และความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ โดยคลุมกระโจมด้วยตาข่ายพรางแสงอีกชั้นหนึ่ง

การดูแลแปลงปักชำ

ในช่วงระหว่างการรอให้กิ่งปักชำแตกรากซึ่งใช้เวลา 1 - 2 เดือน ต้องหมั่นรดน้ำบริเวณรอบกระโจมในช่วงสายและบ่าย ในวันที่มีอากาศร้อนจัด รดน้ำในกระโจมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้วัสดุปักชำ ไม่จำเป็นต้องรดน้ำทุกวันเพราะจะทำให้วัสดุแฉะเกินไป นอกเหนือจากการให้น้ำเพื่อควบคุมอุณหภูมิและความชื้นให้เหมาะสมแล้ว ต้องทำการตรวจแปลงปักชำเพื่อสังเกตอาการของกิ่งปักชำ เช่น อาการเหี่ยวเฉา การร่วงหล่นของใบ การเน่าของกิ่งปักชำและศัตรูพืชต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ถ้าพบกิ่งเน่า ใบร่วงหล่น และศัตรูพืช เช่น หอยทาก แมลงศัตรูต่างๆ ให้ทำการเก็บออกเพื่อควบคุมการกระจายของเชื้อโรค และลดการทำลายของศัตรูพืช

ลักษณะการแตกรากของกิ่งปักชำผักหวานป่า

ในช่วงระหว่างการปักชำพบว่ากิ่งปักชำผักหวานป่ามีลักษณะสด ไม่เหี่ยวง่าย ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะใบที่หนา แข็งและผิวใบมัน แต่กิ่งที่ค่อนข้างแก่ใบจะเป็นสีเหลืองและหลุดร่วง มีกิ่งที่เป็นเชื้อราบ้าง ส่วนศัตรูพืชที่พบได้แก่ หอยทาก ไล่เดือนดิน หลังจากการปักชำกิ่งผักหวานป่าในกระโจมพลาสติก 2 เดือน พบว่า มีกิ่งปักชำจำนวนมากที่มีลักษณะกิ่งสด มีใบติดอยู่บนกิ่ง เมื่อเปิดกระโจมทิ้งไว้ 2 - 3 วัน ก็ไม่แสดงอาการเหี่ยว เมื่อทดลองยกดูพบว่าบางกิ่งมีรากแทงออกมาแล้ว แสดงว่ากิ่งปักชำมีการแตกรากแล้ว ในส่วนของถุงที่ไม่มีรากโผล่ออกมาจากถุง เมื่อถอดถุงออกพบว่าบางส่วนมี

ระบบรากขนาดใหญ่ที่แข็งแรงจำนวนมาก แต่มีส่วนหนึ่งที่ไม่แตกรากมีเพียงก้อนแคลลัส (callus) เล็กๆ และบางส่วนพบว่า โคนกิ่งเน่า แต่กิ่งและใบยังเขียวสดอยู่ กิ่งปักชำส่วนที่ไม่แตกรากนี้ได้นำกลับไปปักชำไว้ในกระโจมเพื่อเลี้ยงดูต่อไป ตังเดิมอีก เป็นเวลา 3 เดือน ไม่พบว่ามีกิ่งที่แตกรากเพิ่ม แต่ทั้งหมดเริ่มมีใบสีเหลืองและร่วงตายไปในที่สุด ที่เวลา 2 เดือน จึงถือว่าเหมาะสมในการตรวจสอบการแตกรากของกิ่งปักชำผักหวานป่า กิ่งที่ไม่แตกราก ภายใน 2 เดือน จึงถือว่าเป็นกิ่งที่ตาย ในการนำกล้าจากการปักชำไปปลูกจึงควรมีการตรวจสอบให้มั่นใจก่อนว่ากิ่งปักชำมีการแตกรากดีแล้ว เพื่อให้ได้ เปอร์เซ็นต์การรอดตายที่สูงขึ้น

